

Д.Є. ШВЕЦЬ (доктор соціологічних наук, професор кафедри менеджменту організацій)

Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя, Україна

zgia_nav.viddil@mail.ru

КОГНІТАРІАТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ НІМЕЧЧИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО СОЦІАЛЬНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Статтю присвячено проблемі взаємозв'язку між соціальною раціональністю системи управління ВНЗ, соціальною структурою та формуванням когнітарної бюрократії як управлінського прошарку в німецьких університетах.

Ключові слова: когнітаріат, вища освіта, управління вищою освітою, система управління вищою освітою.

Постановка наукової проблеми. Ефективність системи управління вищою освітою, як і будь-яка сфера державного управління, потребує задля її досягнення та підтримання управлінського класу із відповідною когнітивною культурою. Такий клас давно вже здобув відповідний статус в країнах Європи і зайняв одне з вагомих місць в соціальній структурі суспільства. Від цієї соціальної групи залежить передусім те, наскільки влада прислуховується до інтелектуалів, чи застосовуються відповідні технології управління, в основу яких покладено діалог, чи відбуваються в суспільстві відповідні зміни, орієнтовані на залучення до наукової еліти людей із відповідним рівнем інтелектуального капіталу. В Україні нині існує проблема, яка пов'язана із створенням дієвого механізму селекції управлінців в системі вищої освіти, оскільки наявна система відбору спирається переважно на формально-юридичні засади. У зв'язку з цим доволі слабким є зв'язок між вишівською інтелігенцією та управлінцями ВНЗ, цінності, інтереси та потреби яких є протилежними. Досвід Німеччини є для української системи управління ВНЗ доволі цікавим, оскільки дає можливість уявити, яким чином вибудовується зв'язок між сучасною системою європейського демократичного управління та відповідними цінностями інтелектуалізму, який вибудовується в середовищі соціальної групи під назвою когнітаріат. Саме цій проблемі і присвячена дана стаття.

Цілі статті та постановка завдань. Метою статті є побудова описової моделі зв'язків між соціальною раціональністю системи управління ВНЗ, соціальною структурою та формуванням когнітарної бюрократії як управлінського прошарку в німецьких університетах.

Завданнями статті, у зв'язку з вищезазначеним, є: А) розкриття теоретико-методологічних засад дослідження соціальної раціональності як чинника інституціалізації управління ВНЗ Німеччини; Б) дослідження особливостей взаємозв'язків між особливостями когнітаріату та інституційними засадами управління університетами Німеччини.

Невизначена наукова проблема, якій присвячено статтю. Статтю

присвячено проблемі взаємозв'язку між соціальною раціональністю системи управління ВНЗ, соціальною структурою та формуванням когнітарної бюрократії як управлінського прошарку в німецьких університетах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми. У Німеччині дослідження означеної проблеми було започатковано в працях М. Вебера і К. Манхейма. Після Другої світової війни з'явилася особлива галузь вивчення форм і процесів освіти, яку все більше соціологів обирають як основну сферу своєї професійної діяльності. При національних соціологічних асоціаціях створюються секції соціології освіти, видаються спеціальні журнали.

М. Вебер вважав, що раціоналізація – це одна з головних тенденцій самого історичного процесу. Те, що можна вважати соціальним фактом для самої Німеччини – це зростання кількості цілераціональних дій під впливом сцієнтизованої вищої освіти у вищих навчальних закладах. Сцієнтизована вища освіта – це модель вищої освіти, в умовах якої має місце інтегрування фундаментальних наукових досліджень із навчальним процесом і, за рахунок цього, зростання рівня проникнення науки в повсякденність, себто, соціальна раціоналізація буденних дій при зростанні їх цілераціональності. Сцієнтизований вищій освіті протистоїть трансмісійна (реплікаційна) вища освіта. «Раціоналізація, – відзначає у зв'язку з цим автор, – знаходить своє вираження у збільшенні частки цілераціональних дій в загальному обсязі всіх можливих типів соціальних дій і в посиленні їх значущості з точки зору структури суспільства в цілому. Це означає, що раціоналізується спосіб ведення господарства, раціоналізується управління, спосіб мислення» [1, с.25]. І все це, як вважає Вебер, супроводжується колосальним посиленням соціальної ролі наукового знання - цього найбільш «чистого» втілення принципу раціональності. Формальна раціональність у веберівському розумінні – це, перш за все калькульованість всього, що піддається кількісному обліку та розрахунку. Той тип суспільства, в якому виникає такого роду домінанта, сучасні соціологи іменують індустріальним (хоча першим його назвав так ще Сен-Симон, а потім цей термін досить активно використовував і Конт). Усі колись які типи суспільств Вебер (і слідом за ним - більшість сучасних соціологів) називає традиційними [1, с.26]. Найважливіша ознака традиційних суспільств - відсутність у соціальних діях більшості їхніх членів формально-раціонального початку і переважаючого вчинків, найбільш близьких за своїм характером до традиційного типу дії. В них модель вищої освіти характеризується як реплікаційна (трансмісійна).

Трансмісійна (реплікаційна) вища освіта – це модель вищої освіти, в умовах якої має місце акцентуація навчально-виховного процесу на реплікації пізнавальних стереотипів та дисциплінарних практиках. Сучасну вищу освіту Німеччини можна визначити як таку, що орієнтована на формальну раціональність. Формальна раціональність – це характеристика, яка може бути застосована до будь-якого явища, процесу, дії, яка не просто піддається кількісному обліку і розрахунку, а й, більше того, в значній мірі вичерпується своїми кількісними характеристиками. Рух самого процесу

Швець Д.Є., 2014

історичного розвитку характеризується тенденцією наростання в життєдіяльності суспільства формально-раціональних начал і все більшого переважання цілераціонального типу соціальних дій над усіма іншими. Одночасно це має означати і підвищення ролі наукового інтелекту в загальній системі соціальної мотивації освіти і сцієнтизації в прийнятті рішень соціальними суб'єктами. Суспільство, де панує формальна раціональність, – це таке суспільство, де в якості норми виступає не стільки прагнення до наживи, скільки раціональна (тобто розумно-розважлива) поведінка. Всі члени такого суспільства поводяться таким чином, щоб раціонально і заради спільної користі застосовувати всі - і матеріальні ресурси, і технологію, і гроші. Зрозуміло, що така система освіти впливає із системи збалансованого егалітарного структурування із розвиненим середнім класом та державою добробуту. Система збалансованого егалітарного структурування із розвиненим середнім класом та державою добробуту – це модель соціальної стратифікації, притаманна індустріальним та постіндустріальним суспільствам, в яких, при збереженні ринкової економічної системи та її засадничих соціальних груп (підприємців та осіб наймані праці) під впливом онауковлення освіти та нарощування ціле раціональності всіх соціальних дій набуває все більшої впливовості прошарок інтелектуальних службовців – когнітаріат, який стає основою громадянського суспільства в країні. Зрозуміло, що розкіш, наприклад, не може вважатися раціональною за умови такої моделі стратифікації, оскільки вона не дає розумного витрачання ресурсів. Раціоналізація як процес, як історична тенденція, за Вебером, включає в себе: (1) в економічній сфері – організацію фабричного виробництва бюрократичними засобами та розрахунок прибутку за допомогою систематичних процедур; (2) в релігії – розвиток теологічних концепцій інтелектуалами, поступове зникнення чарівного і витіснення таїнств особистою відповідальністю, (3) у праві – ерозію спеціально влаштованого /ad hoc/ законотворчості і довільного судового прецеденту дедуктивними юридичними міркуваннями на основі універсальних законів; (4) у політиці – занепад традиційних норм узаконення та заміщення харизматичного лідерства регулярної партійної машиною; (5) у моральній поведінці – більший акцент на дисципліні і вихованні; (6) у науці – послідовне зниження ролі індивідуального інноваціонізму і розвиток дослідницьких команд, зкоординованих експериментів і спрямовуваної державою наукової політики; (7) у суспільстві в цілому – поширення бюрократичних методів управління, державного контролю та адміністрування [1, с.78].

Отже, сучасна вища освіта Німеччини, інтегрована з наукою, дозволяє досягти високої раціоналізованості суспільства. Поняття раціоналізації було, таким чином, частиною веберівської точки зору на німецьке суспільство в якому індивід, позбавлений релігійного сенсу і моральних цінностей, буде у зростаючій мірі піддаватися державному нагляду і впливу бюрократичного регулювання. Подібно до марксового поняття відчуження, раціоналізація

соціальної дії під впливом вищої освіти передбачає відокремлення індивіда від громади, сім'ї, церкви і його підпорядкування правовому, політичному й економічному регулюванню на фабриці, в школі і в державі. Таким чином, Вебер беззастережно представляв раціоналізацію в якості провідної тенденції західного капіталістичного суспільства. Раціоналізація - це процес, за допомогою якого сфера людських відносин стає предметом розрахунку та управління. У той час, як марксистки визнавали провідне положення розрахунку лише в трудовому процесі і фабричній дисципліні, Вебер знаходив раціоналізацію у всіх соціальних сферах – політиці, релігії, економічній організації, університетському управлінні, в лабораторії.

На думку К. Маннхейма, престижність інтелектуальної праці в Німеччині все ще зберігалася в розходженні між освіченими і неосвіченими людьми. Визначення «освіченості» або «неосвіченості» в сучасній Німеччині в більшій мірі визначає соціальну приналежність, ніж соціальна приналежність – рівень освіченості чи неосвіченості. «Поняття «освічений» включає в цьому специфічному сенсі людей таких шанованих професій, як лікар, юрист, вчитель, міністр, комерсант, фабрикант – коротше, осіб, які зазвичай збираються біля почесного столу в таверні і товаришують будинками. Тут діють три взаємозамінні принципи селекції: рівень культури, службове і суспільне становище і дохід. Недолік культури може компенсуватися значним доходом, і навпаки. Остаточний відбір дає в результаті високий ступінь гомогенності середнього класу – когнітаріату. В його основу покладено подібність норм соціальної моралі. Такий соціальний симбіоз створює гомогенну культуру, тобто, загальноприйнятну форму соціальної культури для громадянського суспільства. Ця загальновизнана риса «освіченої» людини поступово втратила свою поширеність з того самого часу, як склалася соціальна правова держава сучасного зразка з її кваліфікованою бюрократією. Бюрократична ієрархія створює свої власні критерії відмінностей за допомогою нової системи відмінностей, впровадженої для просування по посадовій драбині

На цій новій основі зростає значення формальної освіченості, і лише власники дипломів мають монополію на просування по цивільній службі. Колишні відмітні ознаки респектабельності поступаються місцем розбіжностям між індивідами, які отримали вищу освіту, а в Німеччині - подальшої градації дипломів, видаються після закінчення 6-го, 7-го та 8-го класів середньої школи. Стандартизація навчання сама по собі неминуча в постіндустріальному суспільстві. «Неоплачуване чиновництво з числа дворян-непрофесіоналів не змогло б задовольнити запитів сучасного суспільства. У той же час, ніхто не засумнівається в демократичному характері системи, яка в основу кваліфікації тієї чи іншої посади кладе доступний об'єктивній оцінці рівень освіти, бо освіта доступна кожному, принаймні в принципі. Проте, ця система створює новий тип диференціації, і не тільки тому, що освіта підвищеного типу вимагає чималих коштів» [2, с.108].

Отже, бюрократичне управління німецьким суспільством
Швець Д.Є., 2014

чиновництвом з вищою освітою додало нового критерію інтелігентності до колишніх традиційних уявлень про культуру – володіння практичними знаннями. Систематичні іспити перевіряли, якою мірою кандидат на ту чи іншу посаду зміг засвоїти приписаний йому обсяг спеціальних знань й опанувати поруч стандартизованих прийомів і методів. Німецькому постіндустріальному суспільству зі складною, диференційованою функціональною структурою, згідно з такою логікою, є потрібним персонал, який пройшов чітко визначене в професійному відношенні і спеціалізоване навчання. «Вплив бюрократії посилив дану тенденцію, особливо у сфері вищої освіти. Чотири описаних критерії культурності і освіченості відповідають чотирьом соціальним типам, чітко розрізняють за їх професійним характеристикам, поведінки і соціальної орієнтації. Хоча ці типи виникли в різні періоди історії, вони до цих пір існують пліч-о-пліч і в сучасному суспільстві. Думати, що вони не володіють справжніми рисами інтелігенції, було б помилково в тій же мірі, як і бачити в них єдино можливі варіанти. З яким би класом або рангом особи, охарактеризовані вище, не ототожнювали себе, всі вони проявляють в поведінці характерні відхилення від образу дій своїх побратимів, не зайнятих інтелектуальною працею. Цей об'єднуючий їх інтерес є альтернативним джерелом мотивації, в силу якої поведінка індивіда відхиляється від норм, що пропонуються його класової приналежністю. Учитель, що не приймає винагороди за певні послуги, тим самим у відомому сенсі зрікається свого класового положення конторського службовця, робітника в білому комірці. Амбівалентність освічених індивідів і їх відхилення від поведінки, яке пропонується їм класовою моделлю, можна пояснити їх відокремленим дискурсом, який претендує на створення групи однодумців зі специфічним *esprit de corps* і збільшення дистанції між тими, що спілкуються один з одним в рамках цього дискурсу, і тими, що стоять за його межами» [2, с.109-110].

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів. Отже, демократичний соціальний лад Німеччини з його тенденцією до мінімізації вертикальної соціальної дистанції створює найбільш сприятливі умови для розвитку внутрішньо-орієнтованої особистості в умовах вищої освіти. Цей факт слід розуміти так, що сучасна інтелектуальна еліта Німеччини може формуватись не в останню чергу завдяки тенденції до соціального зрівнювання. Це відбувається тому, що ієрархічна, соціальна оцінка людини в сучасному німецькому суспільстві не є більш загальнопоширеною і пануючою, так що особа може поставати в своїх соціальних та професійних ролях перед собою у своїй надсоціальній сутності, скинувши традиційні та соціальні маски і звільнившись від пут свого соціального стану, обумовленого обставинами. Саме таким шляхом демократична соціальна реальність відкриває нові шляхи втечі від випадковості та соціальних ризиків для представників середнього класу із вищою освітою. Таким чином, людина, який прагнула мінімізувати випадкові обставини повсякденної соціальної дійсності, обхідним шляхом

відкидалася назад, до того, від чого вона сподівався врятуватися. Більш радикальне звільнення стало можливим тільки в сучасну епоху. «Що б не говорили проти сучасного типу культури, не можна відмовити йому в одній перевазі – у правдивості. Інші культури могли сповідувати більш високі ідеали, спокушатися більш сміливими утопіями, малювати більш барвисту дійсність, спокушати великим багатством нюансів. Наша епоха пожертвувала всім цим в ім'я володіння істиною, неприкрашеною і неспотвореною. Вона прагне володіти своєю власною, нормальною реальністю, ось чому вона покінчила з усяким дистанціюванням. Людина цієї культури також хоче бути «сама собою», такою, якою вона є насправді, а не якою вона постає в парадному мундирі свого соціального статусу. Ось у чому полягають справжня сила і велич сучасної людини – в незадоволеності соціально-детермінованим ставленням до себе. Проте, за це доводиться розплачуватися насамперед втратою почуття безпеки, яке може дати лише твердо встановлений статус. Орієнтація у суспільствах, розділених соціальними перегородками, не складає труднощів; кожен знає, до чого він може прагнути і чого він може очікувати. На противагу цьому, сучасне життя вже не надає надійних орієнтирів для вибору і чітко визначених перспектив: все, що вона здатна запропонувати, - це нескінченні сумніви. У минулі часи тільки бідняк міг віддаватися мріям, оскільки не мав надії на кінцеву відплату. У цьому сенсі всі ми тепер бідняки. Невпевненість як спільна доля, що стала в наші дні долею не тільки найбідніших, пригноблених верств населення, є однією з характерних рис сучасної епохи. Колишні еліти можуть оплакувати те, що трапилося. Приреченість на неувпевненість – це справжня трагедія» [2, с.109-111].

В логіці міркувань Мангейма, вища освіта – одна з важливих сфер, яка перебуває у стані занепаду. Бюрократична тенденція в галузі освіти є неминучою, і було б недалекоглядним чинити супротив їй. Зростаюча спеціалізація вимагає збільшення армії експертів, а широкомасштабна структура уряду, приватних підприємств, профспілок і партій робить необхідним дотримання єдиних стандартів у справі підготовки кадрів. Все це звелось до простого принципу, що полягає в тому, що раціональне поповнення навченого персоналу для проведення великомасштабних операцій потребує послідовної підготовки та відбору. Але не варто надавати надмірне значення чисто технічним аспектам знання і тому завзяттю, з яким різні організації проводять підготовку дипломованих фахівців, щоб вони оволоділи запропонованими дисциплінами в запропонованій інтерпретації. При цьому небезпечним є набуття посад без зусиль щодо здобуття інтелектуального капіталу, швидко оскільки громадянська служба чи професія, які залежать від персоналу, критичні імпульси якого пригнічені, швидко стають інертними і нездатними перебудовуватися відповідно до обставин. Підготовка і відбір чиновників, що не втратили ініціативи та здатності до новаторства, стануть можливі, якщо їм не буде загрожувати небезпека втрати посади. Громадянська служба, яка не готує свою власну інтелігенцію, в кінцевому рахунку приречена на крах. Різні ідеології не

Швець Д.Є., 2014

створюють єдиної, цілісної доктрини і що конкуренція між ними веде до падіння їхнього престижу перед обличчям громадської думки. Але зростання бюрократії та її підсилена централізація все більшою мірою ведуть до звуження сфери вільного дослідження, що виходить за межі різних чисто технічних галузей діяльності.

Проте сфера незалежного дослідження скорочується не тільки в результаті вторгнення маніпульованого мислення. Незалежне дослідження втрачає свою соціальну базу також в результаті занепаду незалежного середнього класу, з лав якого, особливо в Німеччині, зазвичай рекрутували старий тип щодо незалежної інтелігенції. Не виникло ні іншої страти, ні альтернативного плану, які забезпечували б постійне існування незалежної, вільної від зобов'язань критики. Аутсайтери пізнього середньовіччя, які підтримували стимул до вільного дослідження, могли знайти притулок в багатьох нішах і щілинах, що були в товаристві з самородної структурою. Існування аутсайдерів у такому суспільстві, як наше, є більш ризикованим і важким. «Суспільство намічає альтернативи, а й соціальні меншини можуть зіграти свою роль у тому, який вибір буде зроблений. Чи є інтелігенти такою меншістю, почасти залежить від них. Правда, в якості групи вони не контролюють ні владу, ні матеріальні ресурси. Вони навіть не входять в одні і ті ж партії, і ми виявляємо їх у протилежних групах впливу і в конфліктуючих класах, але інтелігенти накладають свій відбиток на суспільну інтерпретацію подій, і іноді впливають на вибір, який робить суспільство, якщо вибір існує» [2, с.115]. Характеризуючи систему вищої освіти Німеччини з точки зору домінанти в ній компоненти модерну і здійснюючи відповідну рефлексію процесів, що відбуваються в ній, німецький соціолог Ю. Габермас писав: «Якщо спроектувати цей діагноз на сьогоденну ситуацію, то в самому вимозі організувати суспільство як один великий інструмент з вилучення прибутку криється саме одна з форм економічної «колонізації». Те ж саме стосується і відчайдушного перемикання університетів на програму «ефективності». Навіть якщо біонауці вдалося б навчитися генетично маніпулювати «старими суб'єктами» і вибудувувати їх подібно чоловічкам «Лего» у людському парку, то вже це стало б перемогою наукової логіки над життєвим світом» [4, с.144-145]. Протягом багатьох століть вища освіта Німеччини розвивалася за умов роздробленості земель, що наклало певний відбиток не лише на її структуру, а і на ті ідеологічні та соціально-інституційні чинники, які були покладені в її основу.

Висновки

Сьогодні в Німеччині можна спостерігати поширення системи підготовки кадрів, відповідної вимогам, що пред'являються для отримання диплома, в технологічних інститутах, школах бізнесу і вчительських коледжах. Випускників таких навчальних закладів приймаються на державну службу, в різні галузі промисловості і швидко зростаючу бюрократичну систему. Саме тому із зростанням рівня масової освіченості

відбувається приплив нової страти в професійні сфери та адміністративні ієрархічні структури. Вони вкрай потрібні для будь-якої великої організації, яка занадто швидко звикає йти торованим шляхом, стає інертною і втрачає інтерес до пошуку нових рішень, задовольняючись апробованими, рутинними методами роботи. Поруч із середнім класом-когнітаріатом склалися страти, які схильні вважати існуючий стан справ само собою зрозумілим; державна бюрократія, інтегрована з середнім класом, виявляється в сприятливому положенні, що дозволяє йому свіжими очима поглянути на щойно здобутий ґрунт. Великі і стабільні бюрократичні організації зазвичай в змозі асимілювати і звертати новачків «у свою віру», паралізуючи їх схильність до іншомислення і новаторства. Саме в цьому сенсі бюрократія у вищій освіті Німеччини є чинником, який веде до інтелектуальної стагнації. Бюрократія обмежує сферу вільного дослідження в іншому відношенні. Політичні партії, промислові організації і профспілки, як правило, містять штат професійних консультантів, які оцінюють настрої суспільства, – експертів зі зв'язків з громадськістю, як їх називають у США. Ці експерти борються за те, щоб громадська думка була сприятливою по відношенню до їх роботодавців з корпорацій, і заробляють свій хліб пропагандою ідеології тейлоризму, використовуючи засоби масової інформації – пресу, радіо, телебачення і кіно. У ролі подібних фахівців зазвичай виступають кваліфіковані інтелігенти: вони використовують засоби вільного дослідження і виконують свої обов'язки експертів з маніпулювання мисленням, фахівців зі складання висновків.

Список використаної літератури

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму./М. Вебер. – К.: Основи, 1994. – 234 с.
2. К. Маннгейм. Идеология и утопия/К. Маннгейм. Режим доступу: http://www.e-reading.co.uk/bookreader.php/72340/Mangeiim_-_Ideologiya_i_utopiya.html
3. Gabernas J. Strukturwandel der Öffentlichkeit/J. Gabernas. – 5 Aufl. Neuwied am Rhein – B., 1971.
4. Gabernas J. Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie – was leistet die Systemforschung?/ J. Gabernas. – Fr./M., 1971 (mit N. Luhmann).

REFERENCES

1. M. Weber, Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. / M. Weber. - K.: Osnovu, 1994. - 234 p.
2. K. Mannheim. Ideology and Utopia / K. Mannheim. mode of access http://www.e-reading.co.uk/bookreader.php/72340/Mangeiim_-_Ideologiya_i_utopiya.html
3. Gabernas J. Strukturwandel der Öffentlichkeit/J. Gabernas. – 5 Aufl. Neuwied am Rhein – B., 1971.
4. Gabernas J. Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie – was leistet die Systemforschung?/ J. Gabernas. – Fr./M., 1971 (mit N. Luhmann).

Д.Е.ШВЕЦ (доктор социологических наук, профессор кафедры менеджменту организаций)

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье. Украина

КОГНИТАРИАТ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ ГЕРМАНИИ КАК ИСТОЧНИК СОЦИАЛЬНОЙ РАЦИОНАЛЬНОСТИ

Статья посвящена проблеме взаимосвязи между социальной рациональностью системы управления ВУЗом, социальной структурой и формированием когнитарной бюрократии как управленческого слоя в немецких университетах.

Ключевые слова: когнитариат, высшее образование, управления высшим образованием, система управления высшим образованием.

D.SHVETS (doctor in Sociology sciences, Professor of the department of the Business Management Department).

Zaporizhyye State Engineering Academy, Zaporozhye, Ukraine

COGNITARIAT IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF HIGHER EDUCATION OF GERMANY AS A SOURCE OF SOCIAL RATIONALITY

To achieve effective management of the higher education system, as well as of any sphere of public administration, it is necessary to maintain the administrative class with corresponding cognitive culture. In Ukraine, there is now a problem connected with the creation of an effective mechanism of managers selection in higher education, as the current system of selection has been based primarily on the formal and legal basis. German experience for the Ukrainian system of universities is quite interesting as it gives an opportunity to understand how the relationship has been built between contemporary European system of democratic management and corresponding values of intellectualism, which is being built in the environment of a social group which is called cognitariat. The aim of the work is the creation of a descriptive model of relations between social rationality of higher education institution management, social structure and formation of cognitariat bureaucracy as a management layer at German universities. In Germany, Max Weber and Karl Mannheim began research activity of this problem in their works. Contemporary higher education in Germany can be defined as one that is focused on formal rationality. Formal rationality is a characteristic that can be applied to any phenomenon, process, action, which just cannot be audited quantitatively or calculated, but, moreover, to a significant extent it is extended by its quantitative characteristics. According to K. Mannheim, the prestige of intellectual work in Germany is still observed in the difference between educated and uneducated people. The definition of "education" or "ignorance" in Germany today largely determines social class than social status determines the level of education or lack of education. Thus, bureaucratic management of German society by officials who have higher education has added a new criterion to the former traditional concepts about culture and it is the mastering of practical knowledge. Growing specialization requires increasing army of experts, and the large-scale structure of the government, private companies, trade unions and political parties make necessary observation of common standards in the personnel training. It all came to a simple principle, which concludes that a rational completion of trained personnel for carrying out large-scale operations requires consistent training and selection. Today in Germany, one can observe the spread of personnel training system, satisfying the requirements for graduation. Graduates of educational institutions are accepted into the civil service, in different sectors of industry and rapidly growing bureaucratic system. That's why with the rising level of mass education the inflow of new loss occurs in the professional sphere and administrative hierarchical structures.

Keywords: cognitariat, higher education, higher education management, higher education management system.

Стаття надійшла до редколегії 28.04. 14

Прийнята до друку 04.05.14